

Кадол Лариса

доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами ДВНЗ «Криворізький національний університет», м.Кривий Ріг, Україна

Larysa Kadol

associate professor, Department of Economics, Organization and Management of Property Kriviy Rig national university, Kriviy Rig, Ukraine

Кравчук Лілія

старший викладач ДВНЗ «Криворізький національний університет», м.Кривий Ріг, Україна

Kravchuk Liliya

Lead Educator, Kriviy Rig national university, Kriviy Rig, Ukraine

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ВИРОБЛЕНИХ ПРОСТОРИВ КАР'ЄРІВ ACTUALITY OF HOLDING RECULTIVATION OF PRODUSED SPACES OF QUARRIES

Рекультивация порушених земель на кар'єрах є частиною проблеми раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища. Відбувається постійне збільшення площ порушених земельних ділянок в межах промислових районів – Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Рівненської, Житомирської областей; а внаслідок переважно незаконного видобутку бурштину, піску, інших будівельних матеріалів і в Волинській області; внаслідок військових дій і в межах Донецької та Луганської областей.

На сьогоднішній день відсутній єдиний підхід до розуміння проблеми рекультивации земель. На жаль, на Україні питанням відновлення порушених земель здебільше нехтують.

Але все ж ця проблема хвилює науковців чималий час. Потрібно відмітити праці О. Кириченко, Т. Галаган, В. Фененка, В. Прокопенка, Ю. Бондара, В. Кнабе, М. Коллера, І. Гаджиєва, Р. Панаса, В. Федонюк, В. Волянського та ін. Проблему рекультивации порушених земель вони зводять здебільшого до вирішення двох взаємопов'язаних основних завдань – технічного вирішення проблеми рекультивации порушених земель та формування нового природного ландшафту.

Рекультивация ж з точки зору гірничих інженерів у всіх літературних джерелах розглядається як сукупність двох послідовних етапів: гірничотехнічної та біологічної рекультивации. Наприкінці ХХ століття концепція гірничотехнічної рекультивации була сформульована, як попередній етап у підготовці території після закінчення розробки корисних копалин для різних видів подальшого освоєння. Гірничотехнічна рекультивация визначається як цикл гірничих робіт з підготовки порушених земель для використання в різних областях промислового і сільськогосподарського виробництва. У процесі гірничотехнічної рекультивации передбачається формування відвалів з покриттям їх поверхні родючим шаром, планування поверхні відвалів, формування терас, приведення в стійкий стан укосів і підстав кар'єрів, їх терасування, зміцнення поверхні відвалів від водної та вітрової ерозії, утилізація порід відвалів та ін.

Так, фахівці біологічного профілю стверджують, що науково технічну основу рекультивации повинен становити комплекс таких біологічних і географічних наук, як ландшафтознавство, біогеоценологія, геоботаніка, екологія рослин, ґрунтознавство, агрохімія, лісівництво, фітомеліорація та ін

Метою проведення біологічної рекультивации є відновлення родючості та біологічної продуктивності порушених земель. Відновлення родючості здійснюється декількома способами: суцільне нанесення ґрунтового шару на порушені землі; окультурення порід

шляхом посадки рослин і внесення добрив; стимулювання - окультурення порід шляхом внесення біоактивних реагентів і структуроутворюючих полімерів; окультурення порід шляхом внесення невеликої кількості ґрунту і посадки багаторічних швидкоростаючих рослин; окультурення порід шляхом внесення біоактивних реагентів і мікроорганізмів.

Тривалість періоду біологічної рекультивації зазвичай становить 15-30 років. Процес біологічної рекультивації закінчується в тому випадку, якщо вміст гумусу в ґрунті на відновлених територіях відповідає умовам нормального проростання рослин. При цьому, біологічна рекультивація сприяє захисту порушених земель від ерозії.

Для використання підготовлених порушених земель для сільськогосподарського та лісгосподарського використання земель як визначальними умовами прийняті рельєф поверхні і якість ґрунтового покриву. Від рельєфу і ґрунтового покриву залежать освітленість, температура і вологість ґрунту, умови стоку талих вод, схильність до ерозії та ін. При водогосподарському використанні виробленого простору враховується відповідна підготовка берегів і ложа водоймища і необхідні якості води, використовуваної при обводнюванні.

Пропонується і планування промислового та цивільного будівництва на відвальних площах, яке можливо при певній несучій здатності порід. Горно - екологічні умови освоєння порушених кар'єрами земель дозволяють виділити площі, однорідні з точки зору застосування агротехніки, меліорації, системи добрив, лісотехнічних заходів, використання ґрунтів, водних басейнів та ін.

Існує великий вибір варіантів рекультивації гірничих виробок з частковим або повним заповненням виробленого простору. Але всі вони пов'язані зі значними фінансовими витратами на їх проведення. При цьому спостерігається дефіцит природних рекультиваційних матеріалів.

Як один із найменш потребуючих фінансів існує і метод рекультивації відпрацьованих кар'єрів шляхом організації полігонів відходів, в якому відходи виступають як рекультиваційний матеріал. Таким чином, досягається економія природних рекультиваційних матеріалів, відновлення порушеного ландшафту з одночасним вирішенням проблеми розміщення відходів.

Використання комунальних і промислових відходів як рекультиваційних матеріалів має ряд умов, одним, з яких, є їх попередня спеціальна обробка і надійна інженерний захист навколишнього середовища. Таким чином, необхідний ретельний аналіз фізико-хімічних і механічних властивостей відходів, що використовуються як рекультиваційний матеріал на відпрацьованих кар'єрах. Аналіз властивостей дозволить здійснити розміщення відходів з мінімальним екологічним збитком для навколишнього природного середовища. При цьому, властивості того чи іншого використаного виду відходів визначає напрямок освоєння території і простору кар'єру після завершення складування відходів. Альтернативою природним рекультиваційним матеріалам для заповнення виробленого простору кар'єрів можуть виступати тверді комунальні та промислові відходи.

Результати обстежень ряду відпрацьованих кар'єрів дозволили зробити наступні висновки: по – перше, питання відновлення порушених земель на Україні досить актуально і потребує державного регулювання. Вибір методів рекультивації та біологічних етапів потребує всебічного порівняння з врахуванням економічного, екологічно - природоохоронного, соціального та технічного факторів.

Перелік використаних джерел:

1. Борисова В. А. Економічне обґрунтування проведення природоохоронних заходів сільськогосподарськими підприємствами / В. А. Борисова // Вісник Харківського національно – технічного ун-ту сільського господарства. – Серія: Економічні науки. Ринкова трансформація економіки АПК.- 2004. – Вип. 20. – С.295–297.

2. Галаган Т. І. Економіко – екологічні аспекти рекультивованих земель / Т. І. Галаган // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. – 2004. – №2. – С.174–177.

3. Галаган Т. І. Економічний механізм управління якістю рекультивованих порушених земель / Т. І. Галаган // Науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. – 2016. – №64. – С. 105–107.

4. Федонюк В. В. Порівняльний економічний аналіз проведення рекультивації різних видів на порушених землях / В. В. Федонюк, В. О. Волянський, М. А. Федонюк // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – №9. – С.203–212.

УДК 332.122.64

Кльоба Соломія

аспірант, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»,
м. Львів, Україна

Solomiya Kloba

PhD student of Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine,
Lviv, Ukraine

Максимчук Максим

д.е.н., с.н.с., ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»,
м. Львів, Україна

Maksym Maksymchuk

Doctor of Economics, Senior Research Fellow of Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine,
Lviv, Ukraine

РЕГІОН ЯК СУБ'ЄКТ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ THE REGION AS THE SUBJECT OF COMPETITION IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION OF POWER

У контексті реалізації реформи децентралізації в Україні слід зазначити, що в розвинених європейських країнах в основі сучасного місцевого самоврядування лежить теорія вільних громад, за якою місцеве самоврядування визнається самостійним та незалежним від центральної влади інститутом. Для ефективної реалізації такого підходу на практиці необхідні певні передумови: демократичні традиції, відповідний рівень політичної культури та достатній рівень розвитку громадянського суспільства [5].

Головним завданням регіональної політики на сучасному етапі сприяння конкурентоспроможності регіонів – її формуванню, підтриманню та постійному посиленню.

Поняття конкурентоспроможність не має загальноприйнятого визначення, хоча у найбільш загальному розумінні конкурентоспроможність – спроможність певного об'єкту чи суб'єкту перевершити конкурентів у заданих умовах. Це поняття застосовується до економічних суб'єктів різних рівнів: окремий працівник, товар, кластер, регіон, країна, об'єднання країн.

Одним із наслідків глобалізації кінця ХХ – початку ХХІ століття стало включення національного регіону до конкурентних процесів як самостійного учасника. Проте, слід зазначити, що на сьогодні немає єдиного загальноприйнятого наукового підходу до визначення поняття «конкурентоспроможність регіону».

Розділяють два основні підходи до визначення конкурентоспроможності регіону, котрі часто змішуються: регіон як середовище, яке обумовлює конкурентоспроможність підприємств, які здійснюють свою діяльність у даному регіоні; та регіон як самостійний суб'єкт конкуренції [2].

Конкурентоспроможність регіону є відображенням продуктивності використання його ресурсів, яка характеризується у валовим регіональним продуктом (ВРП) у розрахунку на